

І. В. ПЄША,
канд. пед. наук

Iryna Pesh,
Ph.D. in Pedagogics

МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ІЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї В УКРАЇНІ

Позитивна практика розвитку інституту прийомної сім'ї в Україні доводить необхідність дотримання етапності в реалізації соціальних програм, що мають на меті підтримку нових напрямів діяльності та форм роботи. У першу чергу це стосується необхідності проведення соціального експерименту як початкового етапу реалізації соціальної програми.

Сутність соціального експерименту полягає в тому, що в ході його реалізації провадиться науково обґрунтований вплив на соціальну групу (колектив) з метою визначення змін їх життєдіяльності*. У ході експерименту провадиться контроль, вимір, фіксація одержаних даних, оцінювання ефективності запропонованих методів діяльності, узагальнення результатів роботи з подальшими змінами та корекцією методик.

Соціальний експеримент зі створення прийомних сімей в окремих областях України реалізувався Державним інститутом проблем сім'ї та молоді в межах проекту “Трансформація державної системи інститутів

піклування про дитину” за матеріально-технічної підтримки ЮНІСЕФ. Юридичною базою його реалізації були положення Кабінету Міністрів України “Про проведення експерименту з утворення прийомних сімей у Запорізькій області та затвердження Положення про прийомну сім'ю” від 2 березня 1998 р. № 241, а також “Про проведення експерименту з утворення прийомних сімей у деяких регіонах України” від 15 вересня 1999 р. № 1713.

Проведення соціального експерименту передбачало розв'язання таких питань:

- вивчення юридичного та соціального підґрунтя запровадження прийомних сімей в Україні;
- створення юридичної бази функціонування прийомних сімей;
- розробка наукових методик та технологій роботи з різними категоріями клієнтів;
- створення прийомних сімей в окремих регіонах України.

* Социальные технологии : Толковый словарь / Отв. ред. В. И. Иванов. — Москва—Белгород: Луч—Центр социальных технологий, 1995. — 309 с.

Метою реалізації соціального експерименту було визначено розробку технологій створення та функціонування в Україні нової сімейної форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, – прийомної сім'ї. *Очікуваний результат* – створення прийомних сімей в окремих регіонах України.

Одним із основних напрямів реалізації проекту була робота з нормативно-законодавчою базою. На початковому етапі вона полягала у вивченні існуючого законодавства стосовно захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Такий аналіз дозволив у подальшому розробити юридичні механізми створення прийомних сімей, став підґрунтям розробки проекту нового положення про прийомну сім'ю.

Реалізація соціального експерименту була завершена в 2000 р. і позначилася створенням прийомних сімей у п'яти регіонах України – м. Київ, Запорізька, Одеська, Харківська області та АР Крим. Оцінка ефективності роботи була проведена на міжнародній конференції “Дитинство в Україні: права, гарантії, захист” (листопад 2000 р.), на якій досвід роботи зі створення прийомних сімей було визнано позитивним, і в резолюції була винесена пропозиція до Кабінету Міністрів України щодо поширення інституту прийомної сім'ї по всіх регіонах України.

Діяльність у межах проведення експерименту здійснювалася за такими напрямками:

- юридичне забезпечення реалізації проекту;
 - науковий супровід;
 - практична робота в областях
- створення прийомних сімей.

Партнери реалізації програми

Програма зі створення прийомних сімей в Україні реалізується в тісній співпраці структур різного рівня впливу і підпорядкованості.

Саме таке поєднання є гарантією запровадження практики функціонування прийомних сімей на рівні державної інституції.

Щодо рівнів впливу і залучення спеціалістів, то умовно можна поділити сфери впливу програми на державний та місцевий рівень (див. рис.1).

Діяльність з формування соціальної політики, спрямованої на розвиток запровадження та поширення інституту прийомної сім'ї в Україні, здійснювалася Кабінетом Міністрів України, Державним комітетом у справах сім'ї та молоді України, Державним центром соціальних служб для молоді. На державному рівні вирішувалися такі основні завдання програми:

- формування в суспільстві позитивного іміджу сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- створення законодавчої бази функціонування прийомних сімей;
- узгодження діяльності державних структур у процесі створення та соціального супроводу прийомних сімей.

Щодо практичної реалізації програми на місцевому рівні, то вирішальне слово в розвитку інституту прийомної сім'ї в області, районі, місті залишається за місцевою державною адміністрацією. Початком такої роботи є прийняття офіційного рішення про підтримку з боку місцевої влади розвитку прийомних сімей, що затверджується розпорядженням, у якому перелічені конкретні заходи та структури, відповідальні за їх реалізацію. Наступним кроком є визначення джерел і об'ємів фінансування прийомних сімей, що і є вирішальним фактором, який регламентує кількість сімей, які будуть створені. На даний час саме відсутність фінансової підтримки програми на місцевому рівні стримує розвиток прийомних сімей в Україні.

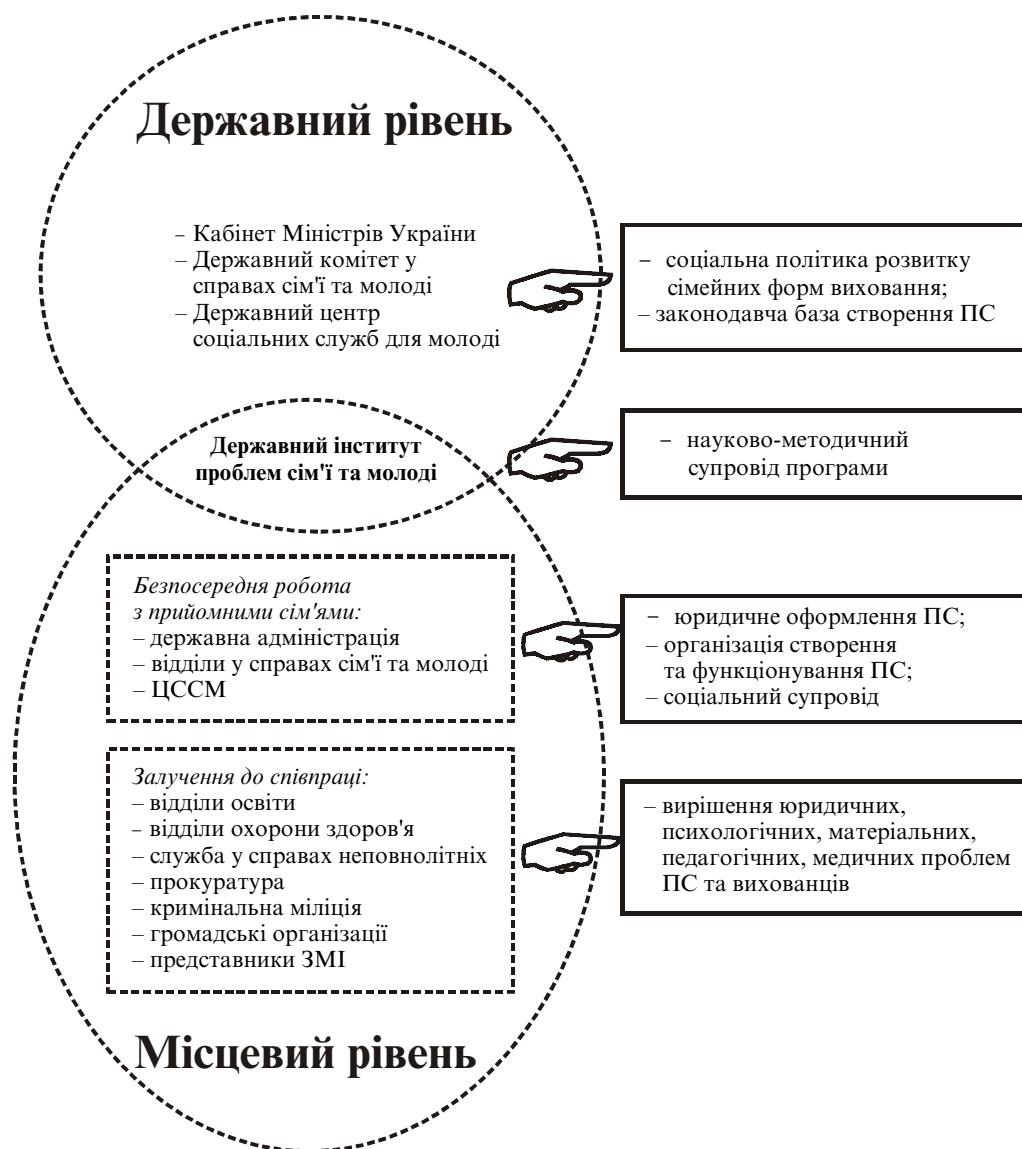

Рис. 1. Партнери програми розвитку інституту прийомної сім'ї відповідно до сфер впливу

Завдання розвитку інституту прийомної сім'ї покладається на структурні підрозділи Державного комітету України у справах сім'ї та молоді. І практично спеціалісти відділів (управлінь) у справах сім'ї та молоді мають вирішувати питання створення, юридичного оформлення та забезпечення фінансування прийомних сімей на місцевому рівні, координацію діяльності структур, які залучаються до вирішення проблем захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Практична робота з сім'єю та дитиною, що влаштовується на виховання, здійснюється спеціалістами центрів соціальних служб для молоді в ході підготовки кандидатів до прийняття рішення про прийом на виховання дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, та подальшого соціального супроводу прийомної сім'ї.

Важливим стимулом реалізації програми стала діяльність Державного інституту проблем сім'ї та молоді як сполучної ланки між державним рівнем, що передбачає вплив на напрями соціальної політики, та рівнем практичного впровадження. Такий зв'язок дозволив вносити в законодавчі акти пропозиції та зміни, що базувалися на досвіді функціонування прийомних сімей та діяльності працівників різних структур. На нашу думку, активна робота Інституту, спрямована на розробку наукових методик роботи, їх практичне впровадження та формування на цій основі законодавчих пропозицій виявилася однією із основних передумов успішної реалізації програми. Не останню роль у цьому процесі відіграє вплив Інституту на формування напрямів та форм реалізації програми Державним комітетом у справах сім'ї та молоді та Державним центром соціальних служб для молоді.

Розглянемо результати діяльності Державного інституту проблем сім'ї

та молоді у розрізі “рівнів впливу”, що безперечно, є дуже умовним поділом:

Державний рівень	<ul style="list-style-type: none"> - формування позитивного іміджу розвитку інститутів сімейного влаштування дітей-сиріт; - розробка нормативної бази; - розробка соціальних програм впровадження інституту ПС
Науково-методичні розробки	<ul style="list-style-type: none"> - обґрунтування необхідності розвитку сімейних форм влаштування дітей-сиріт; - механізми створення та діяльності прийомних сімей: юридичне оформлення, соціальний супровід, фінансове обґрунтування, оцінка ефективності; - науковий супровід проектів; - методики роботи зі спеціалістами, прийомними батьками та дітьми; - науково-методичні публікації
Місцевий рівень	<ul style="list-style-type: none"> - навчання спеціалістів різних рівнів з питань функціонування ПС; - навчання кандидатів на створення прийомних сімей та прийомних батьків; - робота з відділами сім'ї та молоді та ЦССМ, які забезпечують функціонування ПС

Розроблені та впроваджені методики і технології створення та соціального супроводу прийомних сімей в Україні мають перевагу в тому, що правильність і виваженість наукових розробок вивірялася в практичній діяльності спеціалістами, які безпосередньо на місцях працювали з прийомними сім'ями. Запропоновані технології соціальної роботи стали результатом плідної співпраці спеціалістів Інституту та працівників центрів соціальних служб для молоді

Рис. 2. Сфери впливу науково-методичного супроводу

та відділів (управлінь) у справах сім'ї та молоді. У свою чергу досвід практичного впровадження соціального експерименту використовувався при розробці нормативних та юридичних документів щодо функціонування прийомних сімей.

Сфери впливу науково-методичного супроводу програми запровадження інституту прийомної сім'ї, що здійснювався Державним інститутом проблем сім'ї та молоді, можна зобразити у вигляді схеми (див. рис. 2).

Прийомна сім'я як соціальний інститут захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, потребує налагодження міжгалузевої співпраці спеціалістів різних державних структур, які є партнерами відділів у справах сім'ї та молоді як структури, на які безпосередньо покладаються обов'язки по роботі з такими сім'ями. Таким чином, з одним із напрямів реалізації соціального експерименту стало виз-

начення структур-партнерів, розробки та впровадження методик підготовки спеціалістів таких структур до роботи з прийомними сім'ями.

Науковий супровід соціального експерименту

Науковий супровід соціальних проектів – це спеціально організований процес, що дає можливість об'єктивного вибору оптимальних шляхів і засобів діяльності, уникнення (коригування) помилкових рішень і зайвого витрачання ресурсів*.

Науковий супровід соціального проекту із запровадження інституту прийомної сім'ї в Україні реалізувався спеціалістами Державного інституту проблем сім'ї та молоді і мав такі складові: розробка основних напрямів реалізації проекту – мета, об'єкт, завдання, кінцевий результат; обґрунтування впровадження інституту прийомної сім'ї – вивчення закор-

* *Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проектів* / О. О. Яременко, О. Р. Артюх, О. М. Балакірєва та ін. – К.: ДЦССМ, 2002. – 123 с.

донного досвіду, державної системи влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, досвіду функціонування дитячих будинків сімейного типу; розробка та впровадження методик реалізації проекту, спрямованих на різні категорії учасників; оцінка ефективності на окремих етапах реалізації.

Виробленню *стратегічних напрямів реалізації проекту* було присвячено тренінг спеціалістів, які будуть працювати в проекті (лютий 1998 р.), проведений спеціалістами університету Де Монфорд (Велика Британія). Тренінг тривав 5 днів, участь у ньому взяли 20 чоловік.

Обговорення дозволило розробити модель та стратегічні напрями діяльності на перший рік роботи та на перспективу. Передбачалося:

Вивчити	<ul style="list-style-type: none"> - причини та наслідки соціального сирітства; - закордонний досвід створення сімейних форм опіки; - законодавчу базу; - особливості дітей, які можуть бути влаштовані до прийомної сім'ї
Розробити	<ul style="list-style-type: none"> - методики роботи з кандидатами на створення прийомних сімей; - технології відбору та підготовки дітей до влаштування у прийомну сім'ю
Організувати	<ul style="list-style-type: none"> - підготовку спеціалістів, які будуть реалізувати проект в окремих областях; - інформаційну кампанію з пошуку потенційних прийомних батьків; - підготовку кандидатів на створення прийомної сім'ї; - юридичне оформлення прийомних сімей в окремих регіонах.

Проведення спеціалістами, які залучаються до реалізації проекту, “мозкового штурму” щодо концепції його реалізації дозволило чітко усвідомити перспективу роботи, визначити форми і методи, очікувані конкретні результати. Суттєвим результатом стало створення команди спеціалістів, які в подальшому провадили науковий супровід проекту.

Недоліком навчань стало те, що вони проводилися спеціалістами з Великої Британії, які погано уявляли соціальну структуру та юридичні засади українського суспільства. Розробляти концепцію програми мають фахівці, які цілковито орієнтуються в проблемі і чітко уявляють вихідні аспекти проекту та кінцеву мету його реалізації.

Недоліком проведеної роботи було те, що на першому етапі не були чітко сформульовані кінцеві результати експерименту — робота була розпочата на рівні наукових розробок, а практична складова — безпосереднє створення прийомних сімей в областях, не була чітко окреслена.

Проведенню роботи передувало вивчення передумов створення прийомних сімей в Україні та узагальнення існуючого досвіду влаштування долі дітей, позбавлених батьківського піклування, як вітчизняного, так і закордонного.

Було проведено роботу з (див. рис. 3):

- працівниками державних установ опіки над дітьми-сиротами (школи-інтернати, дитячі будинки);
- вихованцями державних закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- батьками-вихователями дитячих будинків сімейного типу;
- спеціалістами соціальних служб та науковцями з Великої Британії.

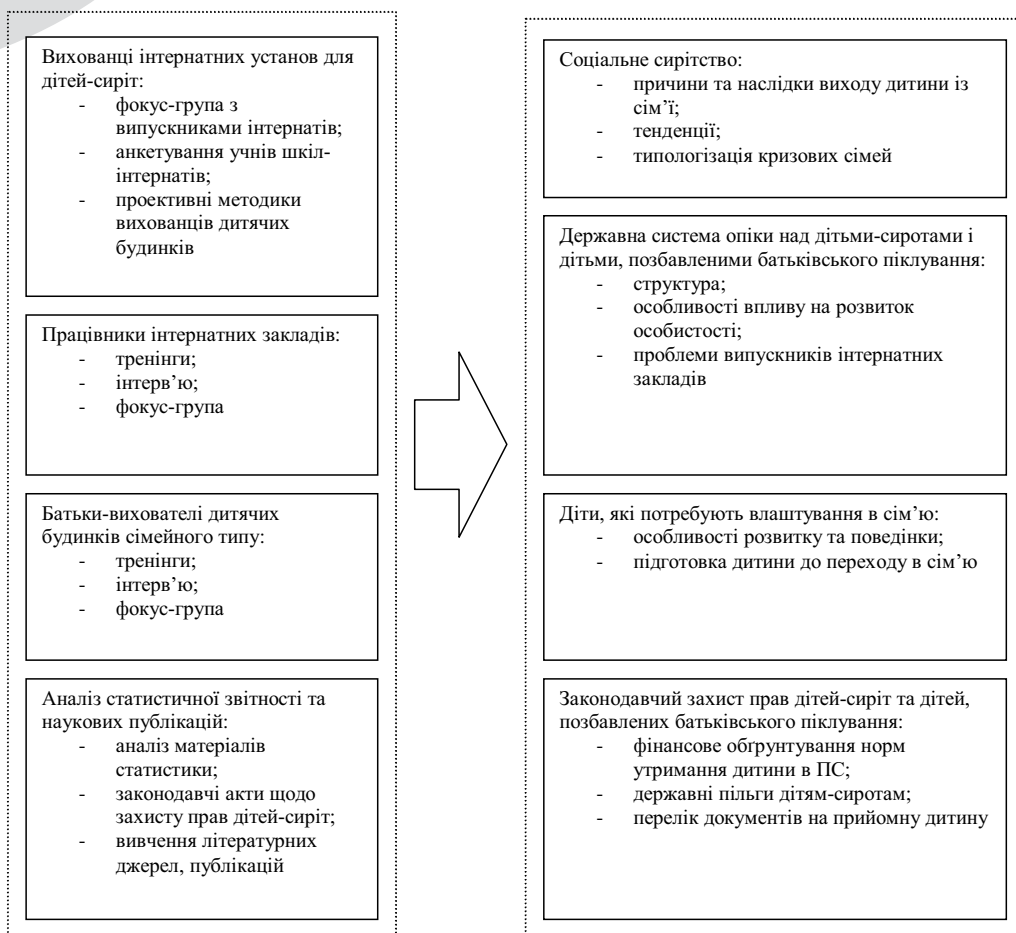

Рис. 3. Джерела отримання інформації та отримані результати щодо функціонуєчої системи державної опіки над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування

Також було проаналізовано наукові публікації та офіційні звіти:

- статистична звітність щодо кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, форм влаштування таких дітей;

- звіти служби у справах неповнолітніх стосовно вихованців притулків для неповнолітніх;

- законодавчі акти стосовно захисту прав дітей-сиріт, форм їхнього влаштування;

- наукові публікації стосовно особливостей розвитку та психології дітей, позбавлених батьківського

піклування, що виховуються в різних умовах – сім'ї, державні заклади, притулки;

- методики роботи з різними категоріями дітей.

Проведені дослідження та аналіз матеріалів дозволили окреслити базові положення розвитку в Україні нового соціального інституту прийомної сім'ї, а саме: нормативно-законодавчу базу щодо захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, структуру і особливості діяльності державної системи опіки над дітьми-сиротами, причини та тенденції поширення соціального

сирітства в Україні, особливості розвитку та поведінки дітей, які потребують влаштування в сім'ю.

На основі зібраної інформації та практичних занять були розроблені наукові засади та організаційні методики функціонування прийомних сімей в Україні:

- технологія соціального супроводу прийомних сімей;
- методика підбору дітей до влаштування в прийомну сім'ю;
- тренінг-курс з підготовки кандидатів на створення прийомних сімей;
- оцінка ефективності функціонування прийомних сімей;
- методика інформування спеціалістів центральних та місцевих органів виконавчої влади;
- обґрунтування розмірів матеріального утримання дитини в прийомній сім'ї.

Організація соціального супроводу є специфічною особливістю функціонування прийомної сім'ї як форми сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Соціальний супровід – це цілеспрямована діяльність соціального працівника (або групи соціальних працівників), спрямована на створення необхідних соціально-психологічних умов розвитку прийомних дітей в прийомних сім'ях. Завданням соціального супроводу є створення позитивного психологічного клімату в сім'ї, умов для розвитку дітей з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини, формування партнерських стосунків між прийомними батьками, державними і громадськими установами для забезпечення оптимальних умов життя та захисту прав дітей*. Основний принцип функціонування прийомної сім'ї –

співпраця соціального працівника і прийомних батьків, зміцнення доброзичливих стосунків.

Основними завданнями соціального супроводу є:

- ефективне використання наявних ресурсів для оптимальної та швидкої адаптації прийомної сім'ї і прийомної дитини;
- надання допомоги прийомній сім'ї для того, щоб в подальшому вона могла вирішувати проблеми шляхом мобілізації власних ресурсів;
- забезпечення партнерських стосунків між прийомною сім'єю, соціальною службою, іншими державними громадськими установами для комплексного забезпечення прав прийомної дитини.

У розробку *методики підбору дітей* на влаштування до прийомної сім'ї було закладено досвід діяльності батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу – налагодження контакту з новим вихованцем – та методики підготовки дітей до всиновлення, які використовуються працівниками інтернатних закладів.

Попередні умови виховання і утримання накладають специфічний відбиток на особистість дитини, її розвиток і звички. Ці особливості мають бути враховані прийомними батьками при прийнятті остаточного рішення про влаштування вихованця в сім'ю, і вони розглядаються у ході тренінгу з підготовки кандидатів на створення прийомної сім'ї. Основна умова влаштування дитини в прийомну сім'ю – налагодження психологічного контакту між прийомними батьками та дитиною під час знайомства дитини і членів сім'ї.

Контакт батьків з дитиною налагоджується ненав'язливо, поступово.

* *Методичні рекомендації соціальним працівникам щодо соціального супроводу прийомних сімей.* – К., 1999. – 103 с.

Моделі організації знайомства прийомних батьків з дитиною розглядаються соціальним працівником і кандидатами на створення прийомної сім'ї в ході занять з підготовки кандидатів. Тривалість встановлення психологічного контакту залежить від багатьох факторів: вік дитини, умови виховання, темперамент тощо.

Розроблено і впроваджено *курс підготовки кандидатів* на створення прийомної сім'ї до нової соціальної ролі – вихователя дитини, позбавленої батьківського піклування. В основу його методики покладені підходи, які використовуються спеціалістами Великої Британії, проте вони адаптовані до конкретних умов з урахуванням досвіду і реальних особливостей розвитку українського суспільства. В основу ідеологічних аспектів тренінгу покладено досвід роботи дитячих будинків сімейного типу як подібного соціального інституту влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Курс тренінгу орієнтований на вирішення різних проблем сім'ї на різних етапах її життєдіяльності: від часу приходу дитини в сім'ю до того часу, коли вона її залишає. Основним завданням такої підготовки є активізація досвіду, почуттів, навичок, якими володіють потенційні прийомні батьки, для того, щоб зрозуміти почуття прийомних дітей, визначити шляхи взаємодії, набуті вміння спрямовувати набуті навички на створення найкращих умов життя та виховання прийомних дітей.

У ході підготовки потенційні прийомні батьки мають чітко усвідомити особливості розвитку дітей, які приходять на виховання в сім'ю, специфіку прийомної сім'ї у порівнянні з біологічною родиною.

Упровадження соціальних проєктів передбачає проведення *оцінювання ефективності* їхньої реалізації. Соціальний супровід як різновид соціальної роботи також передбачає про-

ведення періодичного визначення позитивних та негативних аспектів роботи, що дозволяє здійснювати коригування методик та форм соціальної роботи з клієнтом.

Оцінювання функціонування прийомної сім'ї передбачає збір інформації, її аналіз, складання висновків про створення оптимальних умов виховання дитини та розробку рекомендацій щодо шляхів удосконалення виховного впливу сім'ї на розвиток прийомної дитини та характеру допомоги, якої потребує сім'я і прийомна дитина.

На етапі соціального експерименту методику оцінювання ефективності діяльності прийомної сім'ї було запропоновано у вигляді апробації закордонного досвіду. Проте запропоновані науково-методичні розробки не мали конкретних алгоритмів організації базової та поточної оцінки діяльності сім'ї та впливу сімейного оточення на особистість дитини, форм звітності про результати оцінювання. Конкретні форми і вимоги щодо методики проведення оцінки ефективності були розроблені й апробовані в ході практичного впровадження результатів соціального експерименту зі створення прийомної сім'ї в м. Києві протягом 2001 р.

Одним із етапів реалізації програми створення прийомних сімей є *інформування та підготовка спеціалістів* різного рівня. Починаючи з 2000 р., запроваджені методики проведення семінарів-навчань працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади: заступників голів райдержадміністрацій / міськдержадміністрацій з гуманітарних питань; начальників відділів / управлінь у справах сім'ї та молоді районних/міських державних адміністрацій; директорів районних / міських центрів соціальних служб для молоді.

Головне завдання семінарів – ознайомлення з новим соціальним

Рис. 4. Схема проведення навчально-інформаційних заходів при практичному впровадженні програми розвитку ПС

інститутом – прийомною сім'єю; роз'яснення переваги цієї форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; юридичне підґрунтя та фінансове забезпечення існування прийомної сім'ї. У ході роботи розглядається реальна ситуація соціального сирітства в Україні, та причини, які зумовлюють необхідність трансформації існуючої системи утримання цих дітей.

Досвід організації регіональних семінарів для спеціалістів центральних та місцевих органів виконавчої влади дозволив виробити схему проведення підготовки спеціалістів окремого регіону до створення прийомних сімей (див. рис. 4).

Положенням про прийомну сім'ю передбачається фінансування сім'ї на утримання прийомних дітей. У ході реалізації соціального експерименту на підставі чинних нормативів щодо матеріального та грошового за-

безпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються в інтернатних закладах, було розраховано і обґрунтовано *кошторис витрат* на утримання та виховання дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, у прийомній сім'ї відповідно до її віку.

Під час визначення обсягів витрат на утримання дитини в прийомній сім'ї було враховано:

– матеріальне забезпечення дитини в прийомній сім'ї повинне бути не нижчим від рівня забезпечення цієї дитини в інтернатному закладі;

– усі обрахунки витрат робилися на підставі нормативних документів щодо матеріального та фінансового забезпечення дитини в інтернатному закладі для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

– зменшення витрат на утримання дитини в прийомній сім'ї обумовлювалося відсутністю витрат на утримання штату, комунальних та амортизаційних витрат.

Було розроблено зразок фінансового звіту, за яким прийомні батьки мають щомісячно звітувати про витрачені кошти.

Розроблені в ході наукового супроводу експерименту методики впроваджувалися шляхом проведення підготовки спеціалістів до реалізації соціального супроводу прийомних сімей та безпосередньої роботи з кандидатами на створення прийомних сімей. Результатом проведення соціального експерименту стало створення у 2000 р. прийомних сімей в Автономній Республіці Крим, Запорізькій, Харківській, Одеській областях та м. Києві.

Висновки

Позитивний досвід соціального експерименту зі створення прийомних сімей в Україні дозволив окреслити певні характерні особливості організаційного та науково-методичного плану, які необхідно враховувати при реалізації соціальних програм.

Для успішної реалізації соціальної програми необхідною умовою є участь у ній організації-партнера, яка має вплив на прийняття рішень саме на тому рівні, на якому передбачається отримання очікуваного результату. Відсутність такого впливового партнера допустима лише у випадку розробки методичних рекомендацій та проведення досліджень, що не передбачають практичного впровадження.

Розвиток соціальної програми на державному рівні можливий за підтримки структури, яка впливає на формування державної соціальної політики – міністерства або комітету. Наявність такого партнера дозволяє впроваджувати законодавчі проекти та програми на державному та

галузевому рівнях. Поряд з тим, такий вплив не гарантує практичної реалізації програми на місцевому рівні.

Науковий супровід соціальної програми є необхідним компонентом, оскільки поєднує в собі теоретичні напрацювання, методики практичної реалізації та оцінку ефективності їх упровадження. Науковий супровід починається на етапі розробки стратегії соціальної програми і передбачає визначення: мети програми; гіпотези планованої роботи; основних завдань та кінцевий результат реалізації; категорії клієнтів; форм та методів роботи; партнерів, які будуть залучені до співпраці.

Наступним етапом наукового супроводу має стати вивчення соціальних передумов, базисної інформації для початку програми, що передбачає вивчення:

- досвіду роботи в цьому напрямі, наукових розробок за тематикою;
- соціальних передумов, що викликають необхідність впровадження запропонованої програми;
- основних потреб та соціальних характеристик клієнтів;
- законодавчої бази, що окреслює сферу реалізації програми;
- методик та форм роботи, які будуть використовуватися.

Таке вивчення дозволяє спроектувати методику роботи з даною категорією клієнтів, що в подальшому буде практично застосована в ході реалізації програми.

Наступний крок передбачає проведення поточної оцінки ефективності розроблених та впроваджених методик, визначення позитивних та негативних моментів їх реалізації. Проміжне оцінювання результатів програми дозволяє доопрацьовувати та коригувати розроблені методики, на основі практичного досвіду їх впровадження.

Заключна оцінка ефективності впровадження соціальної програми в цілому дозволяє обґрунтовано продемонструвати результати діяльності, позитивний вплив реалізації програми.

Досвід впровадження програм засвідчує необхідність адаптації будь-яких запозичених методик та технологій до соціальних умов нашої держави. Найбільш успішні закордонні розробки без урахування ментальності, соціального та економічного розвитку, соціальної інфраструктури країни не дадуть позитивного результату.

Методики роботи мають бути орієнтовані на конкретну категорію клієнтів та спеціалістів і враховувати потреби та очікування саме визначеного контингенту, що залучається до роботи.

Аналіз соціального експерименту щодо створення прийомних сімей дозволив розробити схему реалізації соціальної програми спрямованої на практичну соціальну допомогу клієнтам (див. рис. 5).

Рис. 5. Схема практичного впровадження соціальної програми

1. Методичні рекомендації соціальним працівникам щодо підготовки прийомних батьків. – К. : “Студцентр”, 1998. – 128 с.
2. Методичні рекомендації соціальним працівникам щодо соціального супроводу прийомних сімей. – К., 1999. – 103 с.
3. Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : Зб. наук. праць. – Харків, 1999. – 131 с.
4. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проєктів / О. О. Яременко, О. Р. Артюх, О. М. Балакірева та ін. – К. : ДЦССМ, 2002. – 123 с.
5. Прийомна сім'я оцінка ефективності опіки. Методичні рекомендації для соціальних працівників. – К. : Український ін-т соц. досліджень, 2000. – 78 с.
6. Социальные технологии : Толковый словарь / Отв. ред. В. И. Иванов. – Москва–Белгород : Луч–Центр соц. технологий, 1995. – 309 с.
7. Соціальне становлення дитини у прийомній сім'ї: соціальний супровід : Навчально-методичний посібник. – К. : Український ін-т соц. досліджень, 2000. – 127 с.
8. Технологии социальной работы: Учебник / Под общ. ред. Е. И. Холостовой. – М. : ИНФРА-М, 2001. 400 с.
9. Технології соціально-педагогічної роботи : Навч. пос. / За заг. ред. А. Й. Капської. – К., 2000. – 372 с.
10. Якубова Ю. М., Антонова-Турченко О. Г., Святненко Г. В., Московка М. М. Проблемні сім'ї: діти і батьки. – К. : Студцентр, 1998. – 138 с.

Подано до редакції 16.01.2004

Abstract.

INTRODUCTION OF FOSTER CARE IN UKRAINE: A MODEL OF SOCIAL EXPERIMENT

The article outlines the social experiment of the introduction of foster care model in Ukraine, including some managerial, research and methodological aspects of child-care social programmes. Special focus is put on the research component of social programmes, which is seen as a combination of theoretical background, practical methods, and monitoring and evaluation. The article highlights the process of social partnership and partner involvement as one of the crucial components of social programmes at different levels.